

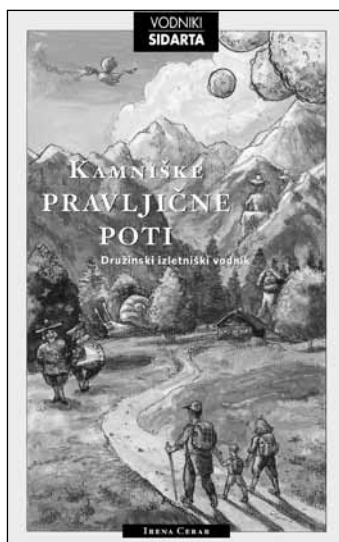
BOJAN ZADRAVEC: Za mizo s prekmurskimi Židi: Kuharica po svetopisemskih pravilih; Samozaložba, Murska Sobota 2014, 120 str.

Knjiga razkriva malo znani del kulturne dediščine nekdanje največje judovske (avtor govori o Židih, ker so se prekmurški Judje sami rekli židi ali židovi) skupnosti v Sloveniji. Med drugo vojno je bil z večino evropskih Judov malone izbrisan tudi spomin na gospodarsko močno in duhovno vplivno skupnost v Prekmurju. Pri nas je ostalo ali se je vrnilo le nekaj potomcev peščice preživelih, med njimi tudi avtor te knjige, vztrajni iskalec in povezovalac drobcev nekdanjega sveta. Šop listov z ročno zapisanimi recepti judovskih gospodinj iz Beltincev ga je spodbudil, da je v Izraelu in drugod poiskal nekaj preživelih pričevalk. Linda Stern, ki je bila, ko jo je spoznal v New Yorku, stara 102 leti, je še znala pripraviti več jedi po receptih iz Prekmurja! Z njihovo pomočjo je sestavil prvo izvirno zbirko judovskih kuharskih receptov pri nas. Poznavanje temeljev verskega in duhovnega izročila, poudarja Zadavec, je nujno za razumevanje posebnih prehranjevalnih navad Judov, poznati pa je treba tudi njihov koledar, posebne obrede in šege med prazniki ter seveda razumeti pomen besed *košer*, *terefa*, *seder* in drugih, ki jih avtor razlaga že sproti ter na koncu še v priročnem slovarčku.

JERNEJ MLEKUŽ (ur.): Venček domačih: Predmeti, Slovencem sveti; Založba ZRC, ZRC SAZU, Ljubljana 2015, 190 str.

Avtorji, poleg urednika še Mojca Kovačič, Dimitrij Mlekuž in Damir Josipovič, se, po sodelovanju v projektu *Zamišljena materialna kultura: o širjenju nacionalizma v družbi materialne kulture*, lotevajo štirih predmetov, nastopajočih na odru nacionalnega ponosa in zanosu, na različnih ravneh povezanih z identiteto slovenstva. Vsak zase pišejo o kranjski klobasi oziroma o vaški situli, harmoniki in gibanici, čeprav bi lahko v ožji izbor Slovincem svetih zadev uvrstili tudi potico, kozolec, cviček, lipicance, kranjsko sivko in še kakšno svetinjo. Izbrane prve štiri torej nimajo neke posebne prednosti, skupno pa jim je, da, po urednikovih besedah, nagovarjajo ali vsaj poskušajo nagovarjati narodna čustva in nas opominjajo na narodnost, čeprav, kot se izkaže v nadaljevanju, na zelo različne načine, z različnimi prijemi in z različno močjo. A imajo poleg posvečenosti tudi posvetno naravo oziroma vsakdanje, banalno življenje, ki ga največkrat ne opazimo, a je zelo pomembno pri reprodukciji nacionalizma, nacionalne zavesti.

IRENA CERAR: Kamniške pravljичne poti; Matična knjižnica Kamnik in založba Sidarta, Ljubljana 2015, 168 str.

Knjiga sledi ideji izvrstnih družinskih izletniških vodnikov *Pravljичne poti Slovenije* in *Pravljичne poti v zgodovino*, le da ni že od začetka nastajala kot knjiga, temveč je avtorica za natis priredila gradivo in vključila izkušnje, ki si jih je – v sodelovanju s kamniško matično knjižnico – nabrala med vodenjem dvajsetih izletov po Kamniku, Komendi in okoliških planinah ter Tuhinjski dolini vse do Vranskega. Te poti so speljane do naravnih in kulturnozgodovinskih znamenitosti, vrednih ogleda, kot so med drugim Mali in Stari grad ter Zaprce v Kamniku pa tudi za etnologe zanimive lokacije, predvsem živi muzej Budnarjeva domačija v Zgornjih Palovčah, Lončarjev muzej v Podborštu, pastirski stani na Veliki planini in Vrbanovčev topolar v Motniku. Irena Cerar te poti spotoma bogati z igrami in pripovedovanjem zgodb s tistega konca; kjer v literaturi in izročilu ni našla nobene povedke, povezane z zanimivostjo, ki jo predstavlja, si je pomagala s primerno pravljico. Zgodbo, ki je povsod izhodišče, dopolnjujejo ilustracije Milana Eriča in Polone Lovšin, zemljevidi in izvrstne fotografije.

EGI GAŠPERŠIČ IDR. (ur.): *Dr ba Zila kna biva: Ljudske pesmi z Zilje iz zapuščine Lajka Milisavljeviča*; Mohorjeva založba Celovec, Celovec – Ljubljana – Dunaj 2014, 510 str.

Lajko Milisavljevič (1943–2002), režiser in tudi sam pevec, je začel čez Karavanke, nemalokdaj tudi na skrivaj, zahajati ob koncu 60. let. Bogastvo ljudskega pesemskega izročila na Koroškem ga je tako očaralo, da se je lotil sistematičnega zapisovanja in snemanja pesmi, na katere je natelet v Podjuni, Rožu in zlasti na Zilji. Ko se je pridružil mešanemu pevskemu zboru Rož, je z njim pripravil tudi številne odmevne stilne koncerte na Koroškem, v Sloveniji in drugod. Po 30 letih zbiranja ljudskih pesmi je Milisavljevič zapisal: »Obiskal sem številne pevce v 98 krajih od Potoč pri Šmohorju do Žvabeka v Podjuni, nekatere tudi večkrat. Na 110 magnetofonskih trakovih se je nabralo za več kot 40 ur posnetkov, posamezne vsebinske enote pa se bližajo številki 1000. Dovolj razlogov za veder pogled na opravljeno delo ...«

Vsekakor! Ta pota so bila tudi polna srečevanj in prijateljstev s Slovenci na avstrijskem Koroškem, ki so poznali in znali ceniti domačo ljudsko pesem. Številni od njih se v uvodnih zapisih spoštljivo in hvaležno spominjajo neutrudnega zbiralca, ki jih je s svojim delom zavezal, da ga dokončajo in objavijo. Ohranjeni posnetki iz Milisavljevičeve zapuščine so zdaj v obsežnem zborniku zbrani v dveh delih. Prvega je uredil še on sam, tako da je kronološko in po pevcih informatorjih določil zaporedje pesmi, ročno pa je zapisal tudi napeve in pripravil besedila pesmi v tipkani obliki. V drugi del knjige so uredniki uvrstili še 284 pesmi, z variantami vred, ter nekaj fragmentov in posnetke, ki jih je na Zilji za ORF posnel Franc Cigan in jih je Lajko Milosavljevič pozneje transkribiral. Na koncu so dodani še sklop pesmi, ki so jih Milki Olip in Nužeju Tolmajerju zapele pevke, katerih petje je leta 1999 (ob svojem zadnjem obisku) posnel že Lajko Milisavljevič, ter nekaj pesmi oziroma variant, posnetih v začetku leta 2014 v Senčnem Grabnu. Nastajanje zbornika, posvečenega Lajku Milisavljeviču in Stanku Trapu, župniku na Ziljski Bistrici, je pritegnilo izjemno širok krog strokovnih sodelavcev ter ustanov in društev, ki so zahtevno delo pripeljali do izida. Za vsebino so zaslužni predvsem člani uredniškega odbora – za glasbeni del prof. Egi Gašperšič, ki je opravil transkripcijo glasbe z zvočnih zapisov, za besedilni del pa Martina Piko - Rustia, Nužej Tolmajer, Uši Serainig in Martin Kuchlig. Slednja dva sta poskrbela tudi za prevode povzetkov v nemščino, Milka Kriegl je vsa narečna besedila prebrala, obogatila z dodatnimi različicami in sooblikovala slovar narečnih besed, Tadej Lenarčič pa je zahtevno notografijo pripravil za tisk. Soizdajatelji zbornika so bili Krščanska kulturna zveza in Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik iz Celovca, Javni sklad RS za kulturne dejavnosti iz Ljubljane in Kulturno društvo Mohorjan iz Prevalj.

BOŽIDAR PREMRL: *Podpisano s srcem: Kraška kamnoseška družina Guštinov skozi stoletja*; Založništvo tržaškega tiska, Trst, 2014, 384 str.

Božidar Premrl, naš najtemeljitejši raziskovalec in najboljši poznavalec kamnarske oziroma kamnoseške dediščine na Slovenskem, se je v tem svojem doslej najboljšejšem delu posvetil družini Guštin - Celán. Več rodov njenih moških, z Matevžem iz Griž na Vrheh kot prvim, je v prejšnjih dveh stoletjih s hišnimi portoni, obcestnimi križi, nagrobniki, vodnjaki in drugimi skromno, pa tudi imenitno, žlahtno in prepoznavno okrašenimi izdelki iz kamna zaznamovalo številne stavbe in naselja na Krasu med Repentabrom, Sežano, Opčinami in zaselki na Vrheh pa tudi v Pivki in Gornji Vipavski dolini. Naslov bogato dokumentirane in ilustrirane knjige je treba prebrati in razumeti dobesedno, kajti potujoči mojstri Guštini so, dokler še niso znali pisati, svoja dela pogosto »podpisovali« z izklesanim, spodaj malce privihamim srcem v svetem imenu IHS. Božidar Premrl jim je neutrudno sledil od vasi do vasi, od cerkve do cerkve ter s podatki iz starih kronik in ustnega izročila njihovim izdelkom pripisal čas nastanka in avtorstvo.